

**UNIVERZA V MARIBORU
PRAVNA FAKULTETA**

KLARA HOZJAN

**ARBITRAŽNO REŠEVANJE SPOROV V
MEDNARODNEM PRAVU S POUDARKOM
NA ARBITRAŽNEM SPORAZUMU MED
SLOVENIJO IN HRVAŠKO**

Diplomsko delo

Maribor, 2018

**UNIVERZA V MARIBORU
PRAVNA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

**ARBITRAŽNO REŠEVANJE SPOROV V
MEDNARODNEM PRAVU S POUDARKOM
NA ARBITRAŽNEM SPORAZUMU MED
SLOVENIJO IN HRVAŠKO**

Študent: Klara Hozjan

Študijski program: UNI-B1-PRAVO

Študijska smer: Mednarodno javno pravo

Mentor: dr. Matjaž Tratnik

Lektor: mag. Terezija Zamuda

Maribor, september 2018

POVZETEK

V svetu se je v mednarodnem pravu s civilizacijo postopoma uveljavila težnja po mirnem reševanju mednarodnih sporov. Načelo je hitro preraslo v dolžnost, ki jo morajo upoštevati tako države kot vsi drugi subjekti mednarodnega prava, uzakonjeno pa je v Ustanovni listini Organizacije združenih narodov. Mirno reševanje sporov v praksi poteka z uporabo diplomatskih in pravnih sredstev mirnega reševanja. Med zadnja uvrščamo sodni in arbitražni postopek, ravno slednji pa je tudi predmet obravnave tega diplomskega dela.

Arbitraža je izvensodni način reševanja sporov, v katerem države prepustijo odločanje o sporu določenim osebam, ki jih imenujejo same. Za arbitražno posredovanje se morajo odločiti sporazumno, pri čemer lahko izbirajo med ustanovitvijo *ad hoc* arbitraže ali pa spor predložijo stalnemu razsodišču. Arbitražna razsodba je zavezujoča in dokončna, države stranke jo morajo upoštevati, priznati in izvršiti. V kolikor tega ne storijo, mednarodno pravo ne določa nobene sankcije, bi pa to bilo v nasprotju z načelom *pacta sunt servanda*.

Za arbitražno reševanje medsebojne mejne problematike sta se leta 2009 odločili tudi Republika Slovenija in Republika Hrvaška. V ta namen sta ustanovili *ad hoc* arbitražno sodišče, ki je svoje delo opravljalo v Haagu. Postopek je bil prekinjen 22. julija 2015, ko so srbski in hrvaški mediji objavili sumljive zvočne posnetke med slovensko agentko pri razsodišču in slovenskih arbitrom, kar je povzročilo odstop Hrvaške od sporazuma in vseh nadaljnjih dejanj. Sodišče je po temeljitem preudarku odločilo postopek nadaljevati in leta 2017 izdalo arbitražno razsodbo, ki pa jo Hrvaška, vse od objave spornih prisluhov vztrajno zavrača in ne priznava.

KLJUČNE BESEDE: mednarodno pravo, arbitraža, Stalno arbitražno sodišče, arbitražni sporazum, arbitražna razsodba, *ad hoc* sodišče, *uti possidetis*, *Pacta sunt servanda*, prikrivanje informacij.

SUMMARY

Peaceful settlement of international disputes is a fundamental principle of international law, which contains states' obligation to resolve their differences by pacific methods. It is formulated as such in the United Nations Charter and binds not only states, but also other subjects of international law. The principle is divided on diplomatic methods and legal methods. Adjudicative methods of dispute settlement consist of two types of procedures, judicial settlement and arbitration. The last one is defined as a main topic of this particular degree.

Arbitration is out-of-court settlement of differences between states by judges of their choice. Arbitration must be initiated with the agreement of the parties to a dispute. Parties can choose between *ad hoc* arbitration and institutional arbitration. Arbitration award is binding and final on the parties, which undertake to carry out the award without delay. If recognition and enforcement of an award are refused, there are no legal punishment for parties. However their actions would mean a breach of principle *pacta sunt servanda*.

In 2009 Republic of Croatia and Republic of Slovenia also decided to settle their border dispute with the help of arbitration. Therefore parties agreed to apply the Permanent Court of Arbitration with its seat in Hague. Procedure was cancelled on July 22, 2015, because Serbian and Croatian newspapers emerged that Slovenia violated the Arbitration Agreement by engaging in *ex parte* communications with its party-appointed arbitrator. Consequently Croatia decided to end any further participation in the arbitral proceedings. After Arbitral Tribunal held a hearing, Tribunal decided that arbitral proceedings pursuant to the Arbitration Agreement would continue. In 2017 Tribunal issued final Arbitration award, which is still unacceptable and refused by Croatia.

KEY WORDS: International law, arbitration, Permanent Court of Arbitration, arbitration agreement, arbitration award, *ad hoc* arbitration, *uti possidetis*, *pacta sunt servanda*, *ex parte* communications.

KAZALO VSEBINE

1. UVOD	7
2. SPLOŠNO O MIRNEM REŠEVANJU SPOROV V MEDNARODNEM PRAVU	10
2.1 Načelo mirnega reševanja sporov	10
2.2 Sredstva mirnega reševanja sporov	11
3. MEDDRŽAVNA ARBITRAŽA.....	11
3.1 Pojem in pravna narava arbitraže	11
3.2 Razlogi za sklenitev pogodbe o arbitraži	13
3.3 Pravni temelj meddržavne arbitraže	14
3.4 Vrste arbitraž in njihove značilnosti.....	15
3.5 Pristojnost in sestava arbitražnega tribunala	16
3.6 Arbitražni postopek	18
3.7 Arbitražna razsodba	18
3.8 Priznanje in izvršitev arbitražne razsodbe	20
4. ARBITRAŽNI SPORAZUM MED SLOVENIJO IN HRVAŠKO.....	21
4.1 Zgodovinsko ozadje.....	21
4.2 Arbitražni postopek med Slovenijo in Hrvaško.....	25
4.2.1 Potek arbitražnega postopka.....	25
4.2.2 Odstop Hrvaške od sporazuma	26
4.3 Arbitražna razsodba, njeno priznanje in izvršitev	28
5. ZAKLJUČEK.....	31
6. BIBLIOGRAFIJA	33
7. DRUGI VIRI.....	35
8. PRILOGE.....	36

1. UVOD

Celotno zgodovino družbenega razvoja, vse od sužnjelastniške do fevdalne in sedanje kapitalistične ureditve, zaznamuje težnja po prevladi oziroma boj za porazdelitev oblasti, tudi sodne med državnimi in drugimi politično ter gospodarsko uveljavljenimi družbenimi sistemi. Vsaka država ima svoje interese in cilje, z zasledovanjem katerih nemalokrat pride v navzkrižje s cilji in interesi drugih držav. Ker so se v prvih obdobjih razvoja človeške družbe pred tako nastalimi napetostmi skušali zavarovati s samopomočjo ter z oboroženimi spopadi, so se do danes, poleg pravice do uveljavljanja pravnega varstva po sodni poti, oblikovale tudi druge, alternativne oblike reševanja medsebojnih sporov.¹ Obojim je skupno to, da so jih države in mednarodne organizacije dolžne reševati izključno z miroljubnimi sredstvi. Dolžnost storiti vse, kar je v njihovi moči, da bi se spor rešil na miroljuben način, obstaja vse dotlej, dokler obstajajo napetosti. Samo tako se lahko vztrajno in odločno utrjuje načelo mirnega reševanja mednarodnih sporov v mednarodni skupnosti. Slednje pa je eno temeljnih načel mednarodnega prava, ki je v četrti točki 2. člena Ustanovne listine Organizacije združenih narodov (UL OZN)² konkretizirano z načelno prepovedjo grožnje s silo ali uporabo sile zoper ozemeljsko celovitost ali neodvisnost katere koli druge države.

V tem istem temeljnem mednarodnem dokumentu so v 33. členu³ naštet primeri sredstev mirnega reševanja mednarodnih sporov, ki jih sodobna mednarodna pravna doktrina deli na dve skupini: politična oziroma diplomatska sredstva, med katera sodijo pogajanja, preiskava (anketa), posredovanje ter sprava (konciliacija) in pravna sredstva, med katere sta uvrščeni arbitraža in sodna pot. Zadnji dve v primeru uspešne izvedbe postopka zagotavljata pravno obvezujoč rezultat, ni pa ju mogoče kombinirati zaradi načel litispendence in res iudicata (načelo razsojene stvari). Povedano pa ne velja za diplomatska sredstva, ki sama

¹ Povzeto po L. Ude, Arbitražno pravo (2004), GV Založba, str.23-24.

² Ustanovna listina Združenih narodov, Uradni list RS, št. 01(002)/2014, Mednarodne pogodbe, člen 2.

³ Ustanovna listina Združenih narodov (Uradni list RS, št. 01(002)/2014, Mednarodne pogodbe, člen 33.

po sebi ne vodijo k pravno obvezujoči rešitvi. Kateri način se bo uporabil za rešitev konkretnega spora, je v skladu z načelom proste izbire sredstev mirnega reševanja sporov, odvisno od volje strank. V tem smislu Pogačnik razlaga, da je omenjeno situacijo avtor Thierry Hubert primerjal s »primerom osebe, ki se je dolžna zgledati na določenem mestu, a hkrati lahko zavrne vsako prevozno sredstvo, ki bi jo tja odpeljalo«. ⁴

Med najstarejša pravna sredstva mirnega reševanja sporov uvrščamo arbitražo. Razsodništvo se je pojavilo že v antiki, v času grških mestnih držav. Sprti stranki sta skupaj določili osebo in ji zaupali, da razreši spor, pri tem pa se vnaprej dogovorili, da bosta spoštovali njeno odločitev. Tudi sodobno pravo arbitražo pojmuje kot postopek pred nedržavnim sodiščem, v katerem stranke izberejo razsodnike, ki odločijo o sporu z izdajo meritorne odločbe, ki je po svojih pravnih učinkih izenačena s pravnomočno sodbo rednega sodišča. Bistveno je, da arbitraža vedno deluje na podlagi dogovora strank. Tako s sklenitvijo arbitražnega sporazuma, stranki v sporu izrazita svojo voljo, izključita pristojnost rednih sodišč in prevzameta obveznost izvršitve arbitražne odločbe. ⁵

Arbitraža ali razsodišče je torej način reševanja sporov med državami. Ti spori so lahko premoženjskopравни, kadar gre za ekonomske odnose med državami ali javnopravni, npr. spori o državni meji. Med slednje sodi tudi aktualni večletni mejni spor med Slovenijo in Hrvaško. Imenovani državni spora nista bili sposobni rešiti v skoraj dvajsetih letih, vse od propada skupne države, zato sta se novembra 2009 zavezali, da vprašanje meje predata neodvisnemu razsodišču. Junija lani je arbitražno sodišče v Haagu javno objavilo sodbo in državama določilo šestmesečni rok za njeno implementacijo. Ker hrvaški Sabor sodbe ne priznava, do implementacije še vedno ni prišlo, so napetosti med državama čedalje večje.

⁴ Povzeto po M. Pogačnik, Temeljne značilnosti meddržavne arbitraže (2000), v: Izbrane teme mednarodnega prava (2010), Evropska pravna fakulteta v Novi Gorici, str. 45-52.

⁵ L. Ude, Arbitražno pravo, str. 23-26.

Ker me zanima vzrok za nastanek nesoglasij med Slovenijo in Hrvaško, sem se odločila, da v mojem diplomskem delu povežem arbitražno reševanje sporov v mednarodnem pravu z arbitražnim sporazumom med Slovenijo in Hrvaško.

Diplomsko delo bo razdeljeno na dva tematska sklopa. V prvem sklopu se bom osredotočila na pojem in pravno naravo arbitraže, kot sredstva mirnega reševanja sporov, izpostavila razloge za sklenitev arbitražne pogodbe in navedla vrste arbitraž. Opredelila bom pristojnost in sestavo arbitražnega organa ter povzela postopek odločanja tribunala, ki se konča z izdajo pravnomočne arbitražne razsodbe. Opredelila bom njene učinke ter posledice njene kršitve oziroma neizpolnitve.

V drugem tematskem sklopu bom prej navedeno pravno doktrino, poskušala konkretizirati na aktualnem primeru sklenjenega arbitražnega sporazuma med Slovenijo in Hrvaško. Osredotočila se bom predvsem na vprašanje vzroka in posledice odstopa Hrvaške od sporazuma ter nepriznavanje arbitražne odločbe s strani hrvaškega Sabora. Mejni spor med državama predstavlja kompleksen problem, za mednarodno pravo pomemben in zanimiv primer reševanja meddržavnega spora, s pomočjo nedržavnega in neodvisnega razsodišča. Ta bo v doktrini mednarodnega prava nedvomno pustil poseben pečat. Zato bom v diplomskem delu opredelila dejstva, ki so pripeljala Slovenijo in Hrvaško do nastale situacije. Ugotovitve, do katerih bom prišla v nalogi, bodo zapisane v zaključku diplomskega dela.

2. SPLOŠNO O MIRNEM REŠEVANJU SPOROV V MEDNARODNEM PRAVU

2.1 Načelo mirnega reševanja sporov

Mirno reševanje sporov se je kot eno temeljnih načel mednarodnega prava izoblikovalo kot rezultat razvoja mednarodnih političnih odnosov, s pričetkom leta 1899, ko so svetovne velesile sklicale prvo, leta 1907 pa še drugo mirovno konferenco v Haagu, s katero je hkrati prišlo do kodifikacije vojnega prava in ustanovitve Stalnega arbitražnega sodišča (SAS). Težnja po dominanci in boj političnih velesil za kolonialne posesti sta prevladala in se proti koncu 19. stoletja sprevrgla v oborožene spopade. Nastop prve svetovne vojne je bil praktično neizogiben. Nepredstavljivo opustošenje, število žrtev in višina škode, so bili povod za sodelovanje vodilnih sil, ki so leta 1919 sklenile Pakt Društva narodov, devet let pozneje pa še Mednarodni pakt o odpovedi vojni, v katerem so se države odpovedale vojni kot sredstvu državne politike. Ker pa tudi slednji, t.i. Briand-Kellogov pakt ni uspel zagotoviti trajnega miru in razorožitve, je v tej smeri nadaljevala Ustanovna listina OZN, s podpisom katere je leta 1945 mirno reševanje mednarodnih sporov postalo pravilo.⁶

Dolžnost mirnega reševanja mednarodnih sporov zavezuje države in druge subjekte mednarodnega prava k načelni prepovedi uporabe sile in tudi grožnje s silo, zapisane v 4.odstavku 2. člena UL OZN.⁷ Načelo pomeni, da so države v sporu dolžne reševati mednarodne spore izključno na miroljuben način, torej, da so dolžne storiti vse, kar je v njihovi moči, da bi prišlo do miroljubne rešitve medsebojnega spora. Države so dolžne prizadevati si, niso pa obvezane doseči ugoden rezultat. Svojo dolžnost kršijo šele takrat, kadar ena od sprtih strank noče niti poskusiti doseči ugodno rešitev spora.⁸

⁶ Povzeto po D. Türk, Temelji mednarodnega prava (2007), GV Založba, str. 36, 467-468, 512-513.

⁷ Četrty odstavek 2. člena Ustanovne listine OZN določa: »Vsi člani naj se v svojih mednarodnih odnosih vzdržujejo grožnje s silo ali uporabe sile, ki bi bila naperjena proti teritorialni nedotakljivosti ali politični neodvisnosti katerekoli države, ali pa ki bi bila kako drugače nezdržljiva s cilji Združenih narodov.«

⁸ M. Pogačnik, Temeljne značilnosti meddržavne arbitraže, str. 48-49.

2.2 Sredstva mirnega reševanja sporov

Sodobna mednarodnopravna doktrina prepoveduje uporabo sile in grožnje s silo kot sredstvi za reševanje sporov, kar pa še ne pomeni, da so države zavezane medsebojna nesoglasja reševati v določenem postopku oziroma z določenim sredstvom. Mednarodno pravo namreč ne predpisuje obveznih oblik reševanja sporov, ampak v skladu z načelom proste izbire sredstev daje sprtim strankam pravico, da način oz. obliko reševanja spora izberejo po svoji volji (*principle of free choice of means*).⁹

V mednarodnem pravu poznamo diplomatska in pravna sredstva mirnega reševanja sporov. Med prve uvrščamo pogajanja, dobre usluge (*bons offices*), posredovanje, mednarodno preiskavo ali anketo ter mednarodno spravo oz. conciliacijo, med druge pa meddržavno arbitražo in sodno reševanje sporov. Ta sredstva so eksemplifikativno naštetja tudi v 33. členu UL OZN¹⁰, pri čemer stranke niso omejene z nobenim obveznim vrstnim redom, ampak se lahko poljubno dogovorijo za enega izmed instrumentov ali pa različne načine tudi kumulirajo. Bistveno je, da sprte strani poiščejo pravično rešitev, v primeru morebitnega neuspeha pa stranke pač izberejo drugo sredstvo, s katerim bi medsebojni spor rešile po mirni poti.¹¹

3. MEDDRŽAVNA ARBITRAŽA

3.1 Pojem in pravna narava arbitraže

⁹ M. Pogačnik, Temeljne značilnosti meddržavne arbitraže, str. 50.

¹⁰ Prvi odstavek 33.člena Ustanovne listine OZN določa: »Stranke v vsakem sporu, katerega nadaljevanje bi utegnili ogroziti ohranitev mednarodnega miru in varnosti, si morajo predvsem prizadevati, da se spor reši s pogajanjem, z anketo, s posredovanjem, s spravo, z razsodništvom, s sodno rešitvijo, z obračanjem na regionalne ustanove ali regionalne dogovore, ali pa z drugimi mirnimi sredstvi po njihovi lastni izbiri.«

¹¹ Povzeto po M. Zupančič, Poravnave mednarodnih sporov (2003), v: Pravna praksa, št. 3, str. 27-31.

Meddržavna arbitraža je najučinkovitejše in najpravičnejše pravno sredstvo mirnega reševanja mednarodnih sporov, katerega uporaba je izključno odvisna od volje prizadetih strank. Prvi odstavek 37. člena Haaške konvencije o mirnem reševanju mednarodnih sporov iz leta 1907 jo definira kot »*reševanje sporov med državami s pomočjo sodnikov, ki si jih države same izberejo, in na podlagi spoštovanja prava.*«¹², drugi odstavek pa državam v sporu narekuje obveznost, da arbitražno razsodbo v dobri veri sprejmejo.¹³

V sodobni obliki se je arbitraža konstruirala leta 1974 s pogodbo Jay Treaty, sklenjeno med Veliko Britanijo in ZDA, s katero je bila ustanovljena Mešana komisija za reševanje pravnih sporov med strankami.¹⁴ Od takrat naprej jo opredeljujejo trije elementi: (1) gre za nedržavno sodišče, ki ga sestavljajo ena ali več oseb, imenovani arbitri oz. razsodniki, (2) stranke so sodišču s sporazumom zaupale izdajo meritorne odločbe, (3) arbitražna odločba je po svojih pravnih učinkih izenačena s pravnomočno sodno odločbo.¹⁵

Da je arbitraža pravno sredstvo in da ima njena odločba učinek pravnomočne sodne odločbe sta lastnosti, ki meddržavno arbitražo razločujeta od drugih diplomatskih sredstev mirnega reševanja sporov, ne pa toliko od sodnega načina reševanja, ki ga prav tako uvrščamo med pravna sredstva. Pa vendarle tudi tukaj med obema instrumentoma obstajajo znatne razlike. Kadar se stranki odločita za arbitražo, sta skozi celotni proces pravljanja bistveno bolj samostojni in suvereni. To velja predvsem v primeru *ad hoc* arbitraže, ki se oblikuje za vsak posamezni primer, pri kateri lahko prizadeti stranki sami sporazumno izbereta arbitražni tribunal in mu določita merodajno materialno pravo. Prav tako lahko stranki sami določata roke za izvedbo procesnih dejanj, s tem pa jima je zagotovljen učinkovit nadzor nad postopkom. Drugače je pri institucionalnih arbitražah, ki z vnaprej predvidenim postopkom, vnaprej določenim merodajnim pravom, in vnaprej

¹² The Hague Convention of 1907 for Pacific Settlement of International Disputes, Article 37, paragraph 1.

¹³ The Hague Convention of 1907 for Pacific Settlement of International Disputes, Article 37, paragraph 2.

¹⁴ Povzeto po M. N. Shaw, International law (2008), Sixth edition, Cambridge University Press, str. 1048-1049.

¹⁵ L. Ude, Arbitražno pravo, str. 23.

sestavljenim tribunalom ter pristojnostjo za določene bodoče spore, močno spominjajo na sodno reševanje sporov.¹⁶

3.2 Razlogi za sklenitev pogodbe o arbitraži

Arbitražo, kot zasebni in avtonomni način miroljubnega reševanja sporov, zaznamuje izrazita avtonomija strank. Te namreč prosto odločajo o izbiri arbitrov, o konkretnem poteku postopka, izbiri merodajnega materialnega prava, teku procesnih rokov ter jeziku postopka, praktično so omejene le z določbami javnega reda, torej tistimi določbami, ki zagotavljajo minimalne procesne garancije. Možnost strank, da se same dogovarjajo o poteku postopka zagotavlja večjo učinkovitost, pravilnost postopka in zakonitost ter hitrejši način reševanja problemov.

Hitrost postopka je druga prednost arbitraže. V večini modernih držav se zaradi preobremenjenosti rednih sodišč z velikim številom zadev, v zadnjih letih soočajo z absurdno dolgotrajnimi sodnimi postopki. Zaradi tega stranke svoje spore raje rešujejo pred arbitražnim tribunalom. Sestavijo ga same, v skladu z načelom avtonomije strank arbitražnega postopka, pa načeloma izberejo tistega, ki je najhitrejši. Poleg tega je postopek praviloma enostopenjski. Ker se arbitražni senat sestavi za vsak primer posebej, arbitri tudi niso preobremenjeni, v nasprotnem primeru lahko odklonijo opravljanje svoje funkcije arbitra. Ti argumenti potrjujejo dejstvo, da je arbitražno reševanje sporov hitrejše, kot postopek pred državnim sodiščem.

Kadar kot stranke v sporu nastopajo različne države, le tem ni mogoče zameriti določeno stopnjo nezaupanja do državnih sodišč druge države članice. Čeprav so sodišča neodvisne pravne institucije, stranke pogosto dvomijo v nepristranskost

¹⁶ M. Pogačnik, Temeljne značilnosti meddržavne arbitraže, str. 53-54.

domačega sodišča. Zaradi tega stranke v sporih z mednarodnim vprašanjem raje izberejo postopek pred arbitražo, ki poteka v neki tretji nepristranski državi.

Nadalje sta prednosti arbitraže tudi pravilo, da se arbitražni tribunal oblikuje po volji strank, ki v senat običajno imenujejo strokovnjake za določeno pravno področje. Ta zagotavlja, da bo arbitražna odločba zares pravilna in zakonita ter možnost strank, da same izberejo materialno pravo, na podlagi katerega naj arbitražni tribunal izda odločbo.

Kljub velikim prednostim ima arbitraža tudi določene pomanjkljivosti. Predvsem se postavlja dvom o nepristranskosti arbitrov, ki kot sodniki odločajo v sporu. Le te imenujejo stranke, ki po navadi določijo tiste, s katerimi so predhodno že sodelovale na poslovnem ali strokovnem področju. Poleg tega so stroški arbitražnega postopka precej visoki, saj vsebujejo nagrade za arbitre, potne in druge stroške arbitrov, stroške za izvedbo dokazov in druge morebitne stroške.¹⁷

3.3 Pravni temelj meddržavne arbitraže

O arbitražnem reševanju sporov je mogoče govoriti šele takrat, kadar prizadete stranke, torej države med katerimi obstoji spor, dosežejo soglasje oz. sporazum o predložitvi tega spora nepristranskemu arbitražnemu senatu. Ta konsenz je lahko izražen na tri različne načine.

Prvi in najpogostejše uporabljeni način je arbitražna oz. kompromisna klavzula (*clause compromissoire*). Stranke lahko v mednarodno pogodbo vključijo določilo, s katerim se zavežejo, da bodo vse bodoče spore glede konkretne mednarodne pogodbe ali pa le spore glede razlage in uporabe te iste pogodbe, reševale v arbitražnem postopku.

Drugi način, s katerim države izrazijo voljo spor reševati v okviru arbitraže je sklenitev posebnega kompromisa (*compromis d'arbitrage*), ki ima naravo

¹⁷ L. Ude, Arbitražno pravo, str. 47-53.

mednarodne pogodbe. S kompromisom stranke sporazumno predložijo že nastali spor v postopek arbitražnega reševanja. Vsebino take mednarodne pogodbe stranki oblikujeta sami, ob upoštevanju treh temeljnih elementov, ki jih ta mora vsebovati: zavezo sprtih držav, da predajajo spor arbitraži, vsebino spora in število članov ter metodo oblikovanja arbitražnega senata.

Zadnji način dogovora o uporabi meddržavne arbitraže pa predstavljajo t.i. *traite d'arbitrage* – dvostranske in večstranske mednarodne pogodbe, s katerimi se države podpisnice vnaprej dogovorijo, da bodo vse bodoče spore predložile v arbitražno reševanje.¹⁸

3.4 Vrste arbitraž in njihove značilnosti

Arbitraže v glavnem delimo na institucionalne in priložnostne, t.i. *ad hoc* arbitraže, poznamo pa tudi delitev na fakultativne in obvezne arbitraže.

Priložnostna arbitraža se oblikuje posebej za posamezni primer, pri čemer lahko stranke same s pogodbo imenujejo arbitre in določijo posebna pravila postopka, kar pomeni, da narekujejo celotni potek arbitražnega postopka. Omogočena jim je torej velika mera fleksibilnosti pri izbiri pravil, ki ustrezajo tako njihovim potrebam kot tudi vsebini spora. V izogib dolgotrajnim in kompleksnim pogajanjem glede vsebine in sprejema teh pravil pa lahko arbitražni tribunal uporabi katerakoli druga že uveljavljena arbitražna pravila, v praksi največkrat Arbitražna pravila UNCITRAL¹⁹.

Institucionalne ali stalne arbitraže delujejo po vnaprej predvidenih in ustaljenih pravilih postopka, vnaprej določenim merodajnim materialnim pravom in s svojim prav tako vnaprej določenim administrativnim aparatom. Sestavljeni imajo tudi seznam arbitrov, pri čemer je strankam dovoljeno, da kot člane arbitražnega tribunala imenujejo tudi druge osebe. Ne glede na njihovo institucionalno naravo

¹⁸ M. Pogačnik, Temeljne značilnosti meddržavne arbitraže, str. 54-56.

¹⁹ UNCITRAL Arbitration Rules (28.4.1976) so namenjena prav oblikovanju postopka pred priložnostnimi arbitražami.

so za odločanje pristojne šele takrat, kadar jih stranke za to posebej pooblastijo. V tem trenutku stranke pristanejo tudi na uporabo njenih pravil o postopku.²⁰

Leta 1899 je Haaška konvencija o mirnem reševanju sporov pripomogla k ustanovitvi Stalnega arbitražnega sodišča. Njegova dejavnost se je po več desetletnem premoru znova povečala. Sodišče sestavlja panel arbitrov, imenovanih s strani držav podpisnic konvencije. Poleg sporov javnopravne narave je sodišče pristojno tudi za meddržavne gospodarske spore.²¹

Arbitraža je obvezna kadar se stranke v sporu predhodno dogovorijo, da se bodo določena nesoglasja med njimi reševala z arbitražo. Tako lahko ena od strank, neodvisno od volje nasprotne, sproži postopek pred razsodiščem. Poznamo pa tudi fakultativno arbitražo, o kateri govorimo takrat, kadar je predložitev spora v arbitražno reševanje popolnoma odvisna od doseženega konsenza med sprotimi strankami. V tem primeru med njima ne obstoji noben vnaprejšnji dogovor ali sporazum. Razlika med obema vrstama je torej le glede načina sprožitve postopka, v obeh primerih pa je končni rezultati za državi obvezujoč.²²

3.5 Pristojnost in sestava arbitražnega tribunala

Vprašanje pristojnosti arbitražnega tribunala se nanaša na vprašanje obsega dolžnosti mirnega reševanja mednarodnih sporov z vidika *ratione personae*, *ratione materiae* in *ratione temporae*.

Obseg pristojnosti *ratione personae* se nanaša na spore me različnimi subjekti mednarodnega prava, tako, da zajema spore med državami, med državami in mednarodnimi organizacijami in znotraj mednarodnih organizacij. Pogodbo o

²⁰ L. Ude, Arbitražno pravo, str. 61-64.

²¹ D. Türk, Temelji mednarodnega prava, str. 479.

²² Povzeto po M. Zgonec-Rožej, Arbitraža kot sredstvo za reševanje mejnih in delimitacijskih sporov med državami (2003), v: Zbornik znanstvenih razprav, letn. 63, str. 532.

arbitraži lahko sklenejo tudi fizične in pravne osebe, pa tudi javna podjetja in lokalne skupnosti.²³

Obseg pristojnosti *ratione materiae* se nanaša na vrsto in vsebino spora. Tako se z arbitražo lahko rešujejo vsi spori o tistih pravnih razmerjih, ki jih stranke lahko svobodno urejajo oz. glede katerih lahko izrazijo voljo s sklenitvijo sporazuma.²⁴

Obseg pristojnosti *ratione temporae* se nanaša na časovno veljavnost glede predložitve spora v arbitražno reševanje. Ta je načeloma neomejena, kajti dolžnost rešiti spor z miroljubnimi sredstvi obstaja vse dotlej, dokler obstaja spor.²⁵

Arbitražni tribunal v arbitražnem postopku nastopa vlogo tretjega nepristranskega telesa, sestavljenega iz lihega števila arbitrov. To so običajno osebe, ki so znane po svoji strokovni usposobljenosti v mednarodnem pravu, ki imajo najboljši moralni sloves in ki so pripravljene sprejeti dolžnosti arbitra. Imenovanje v funkcijo članov arbitražnega senata je v veliki meri odvisno od volje držav strank, da pa bi nepristranskost senata bila resnično zagotovljena, je pri imenovanju potrebno upoštevati tudi vse okoliščine, ki bi lahko vzbudile dvom v neodvisnost in nepristranskost arbitrov. Posamezni arbiter ni dolžan sprejeti funkcije imenovanja, pa tudi ne funkcije predsednika arbitražnega senata. Če ju sprejme, se med njim in strankami, praviloma konkludentno, oblikuje pogodbeno razmerje (*receptum arbitri*). V primeru ad hoc arbitraže stranke lahko arbitre določijo že v pogodbi o arbitraži, pri institucionalni arbitraži pa so pravila o imenovanju arbitrov že zajeta v pravilih, ki urejajo arbitražo in postopek pred njo.²⁶ Če stranki glede imenovanih arbitrov ne dosežeta soglasja, se ta pravica prenese na nek drugi nepristranski subjekt (*appointing authority*), ki je lahko država ali ugleden strokovnjak.²⁷

²³ M. Pogačnik, Temeljne značilnosti meddržavne arbitraže, str. 56.

²⁴ L. Ude, Arbitražno pravo, str. 75.

²⁵ M. Pogačnik, Temeljne značilnosti meddržavne arbitraže, str. 51.

²⁶ L. Ude, Arbitražno pravo, str. 101-118.

²⁷ M. Pogačnik, Temeljne značilnosti meddržavne arbitraže, str. 58.

3.6 Arbitražni postopek

Arbitražni postopek v prvi vrsti temelji na načelu dispozitivnosti, kar pomeni, da se začne, vodi in konča po volji strank. Te lahko s svojimi dejanji vplivajo na potek postopka ali pa z dogovorom celo oblikujejo sam postopek. Ta poteka v skladu z načelom kontradiktornosti oz. načelom obojestranskega zaslišanja, kar pomeni, da je treba nasprotujočim stranem zagotoviti vse možnosti, da se branijo, da torej izrazijo svoja stališča, da vlagajo vsa pravna sredstva in da so seznanjena s potekom postopka. Za postopek arbitraže veljajo še razpravno in preiskovalno načelo, ki se nanašata na proces zbiranja procesnega gradiva, ki služi kot podlaga za sprejemanje odločitev in pa načelo neposrednosti, ki pomeni, da lahko o zadevi razsodijo le tisti arbitri, ki so sodelovali na glavni obravnavi, kjer se je dokazno gradivo tudi neposredno izvajalo.²⁸

Postopek je običajno razdeljen na pisni (*written pleadings*) in ustni del (*oral proceedings*).²⁹ Pripravljalni postopek, ki vključuje izjave strank in zbiranje dokazov, je načeloma pisen, glavna obravnava, na kateri se izvedejo dokazi, se vodi ustno, pritožbeni postopek pa je v večji meri zopet pisen. V okviru arbitražnega postopka se lahko izvede tudi dokazni postopek tako, da se zaslišujejo priče, postavljajo izvedenci in ogledajo kraji dogodkov. Vedno se konča z izdajo razsodbe ali sklepom o končanju postopka.³⁰

3.7 Arbitražna razsodba

Arbitražna razsodba je po svojih pravnih učinkih izenačena s pravnomočno sodno odločbo. Zanj je bistveno, da je za stranke v sporu obvezujoča (*caractere obligatoire de la sentence*) in dokončna (*autorité de la chose jugée*).³¹ Ker je dogovor o arbitraži mednarodna pogodba, je njen zavezujoč značaj posledica

²⁸ L. Ude, Arbitražno pravo, str. 147-161.

²⁹ M. Pogačnik, Temeljne značilnosti meddržavne arbitraže, str. 59.

³⁰ L. Ude, Arbitražno pravo, str. 158.

³¹ M. Zupančič, Poravnave mednarodnih sporov.

načela *pacta sunt servanda*, ki v grobem pomeni, da je dogovore potrebno spoštovati, prevzete obveznosti pa v dobri veri izpolnjevati.³² Da je razsodba dokončna pa je določeno v 81. členu Haaške konvencije, v skladu s katerim pravilno izrečena in strankam sporočena razsodba reši spor dokončno in brez možnosti pritožbe.³³

Razsodba je sestavljena iz izreka in obrazložitve ter sprejeta z večino glasov arbitrov, ki jo morajo podpisati. V kolikor se kateri izmed arbitrov z njo ne strinja, ima možnost podati nasprotno mnenje. Razsodba učinkuje le med državama strankama postopka (*inter partes*) in le glede konkretnega spora. Če se stranke z njo ne strinjajo, lahko od tribunala zahtevajo njeno razlago, če pa menijo, da je prišlo do prekoračitve pooblastil s strani tribunala ali pa bistvenih napak v postopku, pa imajo možnost, da izrečeno razsodbo tudi izpodbijajo.³⁴

³² Dunajska konvencija o pravu mednarodnih pogodb v 26. členu določa: »Vsaka veljavna mednarodna pogodba zavezuje pogodbenice in te jo morajo izvajati v dobri veri.«

³³ 81. člen Haaške konvencije iz leta 1907 določa: »The Award, duly pronounced and notified to the agents of the parties, settles the dispute definitively and without appeal.«

³⁴ M. Pogačnik, Temeljne značilnosti meddržavne arbitraže, str. 61.

3.8 Priznanje in izvršitev arbitražne razsodbe

Država stranka, ki v meddržavni arbitraži doseže ugodnejši rezultat, od druge države upravičeno pričakuje, da bo ta arbitražno odločbo upoštevala ter jo izvršila brez nepotrebnega odlašanja. Namen arbitražnega odločanja je ravno ta, da se izda razsodba, ki je za stranke zavezujoča in dokončna. Ko arbitraža sprejme odločitev, jo stranke morajo spoštovati in se po njej ravnati.³⁵ To v drugem odstavku 34. člena določajo tudi pravila UNCITRAL, na podlagi katerih morajo biti vse razsodbe za stranke dokončne in obvezujoče, stranke pa jih morajo priznati in izvršiti brez odlašanja.³⁶

Mednarodnopravna doktrina razločuje med pojmom »priznanje« in »izvršitev«. Razsodba je lahko priznana, ne da bi bila izvršena, če pa je izvršena pa mora nujno biti tudi priznana s strani sodišča, ki jo bo izvršilo. Priznanje pomeni potrditev arbitražne odločitve pred drugim nacionalnim sodiščem, da je ta zavezujoča, dokončna in po pravnem učinku izenačena s pravnomočno odločbo sodišča. Izvršitev pa pomeni še korak dlje, saj mora sodišče poskrbeti, da bo arbitražna odločba zares upoštevana, pri čemer ima na voljo vsa dopustna pravna sredstva.³⁷

Priznati in izvršiti arbitražno razsodbo pomeni dati arbitražni odločbi pravno moč učinkovati tako v državi, kjer je bila izdana, kakor tudi v katerikoli drugi državi. V prvem primeru gre za relativno preprost in enostaven proces, načeloma enak postopku priznanja in izvršitve domačih razsodb, v drugem primeru pa so postopki priznanja in izvršitve odločb že kompleksnejši.³⁸

Države stranke načeloma prostovoljno priznajo in izvršijo arbitražno razsodbo tujega razsodišča. Vseeno pa je arbitražni postopek zasebne narave, arbitražni tribunal pa po razglasitvi odločitve zaključi s svojim delom in tako ne more vedeti

³⁵ Povzeto po Redfern A., Hunter M., *Law and Practice of International Commercial Arbitration* (2004), Sweet and Maxwell 4. izdaja, str. 430.

³⁶ Drugi odstavek 34. člena Arbitražnih pravil UNCITRAL določa: »*All awards shall be made in writing and shall be final and binding on the parties. The parties shall carry out all awards without delay.*«

³⁷ Redfern A., Hunter M., *Law and Practice of International Commercial Arbitration*, str. 434-435.

³⁸ Redfern A., Hunter M., *Law and Practice of International Commercial Arbitration*, str. 430.

in ne nadzorovati ali so stranke sprejeto odločitev res priznale in izvršile. Pravimo, da je tribunal *functus officio*³⁹, izvršitev razsodbe pa je odvisna od dobronamernosti (*bonne foi*) države. V praksi se le redko pa vendarle dogaja, da države razsodbe, ki jim ni v korist, ne upoštevajo, zato pa jo toliko pogosteje izpodbijajo z različnimi pravnimi sredstvi.⁴⁰

4. ARBITRAŽNI SPORAZUM MED SLOVENIJO IN HRVAŠKO

4.1 Zgodovinsko ozadje

Arbitražni sporazum med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Hrvaške je dvostranska mednarodna pogodba, s katero sta se državi zavezali, da bosta večletno odprto vprašanje glede razmejitve kopenske meje in določitve morske meje predložili s tem namenom ustanovljenemu in neodvisnemu arbitražnemu sodišču.⁴¹

Slovensko-hrvaška mejna problematika se vleče skozi vse obdobje samostojnosti obeh držav, odkar je Slovenija sprejela Temeljno ustavno listino o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije (TUL)⁴², ki v II. členu določa, da so mednarodno priznane državne meje tudi meje nekdanjih republik SFRJ. Podobno odločitev je o samostojnosti Hrvaške sprejel tudi hrvaški Sabor. Po razglasitvi neodvisnosti Slovenije in Hrvaške, do katere je prišlo 25. junija 1991, je tedanja Evropska gospodarska skupnost⁴³ preko svojega organa Sveta ministrov ustanovila posebno Arbitražno komisijo mirovne konference o Jugoslaviji, imenovano Badinterjeva komisija, katere naloga je bila opredeliti vse pravne vidike in rešiti vsa pravna vprašanja v zvezi z razpadom Jugoslavije. Komisija je

³⁹ *Functus officio* je latinski izraz in pomeni »opravljanje svoje funkcije«.

⁴⁰ M. Zupančič, Poravnave mednarodnih sporov.

⁴¹ V. Sancin, Začetek veljavnosti Arbitražnega sporazuma (2010), v: Pravna praksa, št. 24-25, str. 18.

⁴² Temeljna ustavna listina o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, Uradni list RS, št. 1/91-I in 19/91 – popr., Ljubljana 1991.

⁴³ Evropska gospodarska skupnost je bila ustanovljena s Pogodbo iz Rima leta 1958 za oblikovanje t.i. skupnega trga. Danes pripada prvemu stebri Evropske Unije.

dobila ime po njenemu predsedniku, znanemu francoskem pravniku Robertu Badinterju in je med letoma 1991 in 1993 podala 15 mnenj glede različnih pravnih vidikov razpada SFRJ. Namesto, da bi določila meje med Slovenijo in Hrvaško, je komisija leta 1991 odločila, da je meja med njima in med drugimi novonastalimi državami v skladu z načelom *uti possidetis* tam, kjer so bile republiške meje, katerih potek pa se lahko spremeni samo s sporazumnim in svobodnim dogovorom, nikakor pa ne s silo.⁴⁴

Načelo *uti possidetis* oz. načelo posedovanja je pomembno vplivalo na ozemeljsko celovitost, suverenost, oblikovanje ozemeljskih meja in ustvarjanje veliko sodobnih držav. Načelo se je razvilo v doktrini rimskega prava, predvsem v zvezi z določanjem državnih meja in kreiranjem postkolonialnih držav v procesu dekolonizacije, zato, da bi se ohranila njihova teritorialna stabilnost.⁴⁵ Največkrat je uporabno v razmerah, ki vključujejo prenehanje vojne, tako, da se je učinkovito uveljavilo v 19. in 20. stoletju. Vendar pa ima izraz v mednarodnem pravu drugačen pomen kot ga je imel v rimskem času, ko je *uti possidetis* pomenilo prepoved pretorja, da bi stranki spreminjali stanje glede nepremičnine preden bi bil spor med njima rešen. V mednarodnem pravu pa pojem označuje primere, ko se nove države formirajo na območjih, ki so že bila razmejena, že določene razmejitvene črte pa postanejo meddržavne meje. Načelo *uti possidetis* je svojo pravno veljavo pridobilo z razglasitvijo za načelo občega mednarodnega prava, s sodbo Meddržavnega sodišča v zadevi Burkina Faso proti Republika Mali, v kateri je sodišče potrdilo mejo, ki je med državama obstajala vse od pridobitve neodvisnosti leta 1960.⁴⁶ S tem je načelo bilo uradno potrjeno in od takrat naprej se v primerih nastanka novih držav veljavno uporablja tudi v Evropi. Pri tem je še potrebno razlikovati med pojmom *uti possidetis iuris* (zakonita posest) in *uti possidetis de facto* (dejansko posedovanje). Prvi pride v poštev, kadar je razmejitev med državami pravno določena (kot v primeru razmejitve med nekdanjimi federalnimi enotami SFRJ), drugi pa takrat, kadar razmejitev ni bila

⁴⁴ Vlada Republike Slovenije, Informacija o končni razsodbi arbitražnega sodišča, ki je odločilo o meji med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško z dne 29. junija 2017 (2017), št. 57000-3/2015/25.

⁴⁵ Povzeto po F. N. Lone, *Uti Possidetis Iuris* (2012), Oxford University Press.

⁴⁶ Burkina Faso/Republic of Mali, I.C.J. Reports, 1986, str. 565.

pravno določena, ampak je obstajala le dejansko, kar je kajpak potrebno tudi dokazati.⁴⁷

Tako Slovenija kot Hrvaška sta se ob osamosvojitvi strinjali z odločitvijo Badinterjeve komisije, da se meja med njima določi v skladu z načelom *uti possidetis*. Posledično so interne demarkacijske črte oz. notranje mejne črte med nekdanjimi federalnimi enotami SFRJ postale državne meje držav naslednic, zunanje državne meje, torej meje nekdanje Jugoslavije, pa so ostale enake.⁴⁸

Državi sta do te stopnje še bili enotni, do nesoglasja med njima pa je prišlo v nadaljevanju, ko nista soglašali glede tega, kako je bila meja določena. Hrvaška je leta 1999 izdala deklaracijo, s katero je določila, da meja v Piranskem zalivu poteka v skladu z načelom sredinske črte. Slovenija je temu ostro nasprotovala in zanikala kakršnokoli privolitev v to, da bi razmejitev teritorialnega morja potekala po črti sredine. Svoje stališče je podprla z navedbami, da je v skladu z načelom *uti possidetis* Piranski zaliv popolnoma slovenski, saj so še na dan osamosvojitve nadzor v zalivu v celoti izvajali slovenski organi oblasti in pa še, da je imela ob razpadu skupne države zagotovljen teritorialni izhod na odprto morje. Hrvaška je temu ugovarjala in zatrdila, da so v času Jugoslavije tudi njihovi pomorski policisti nadzorovali zaliv.⁴⁹

V naslednjih letih so med državama potekala pogajanja, ustanovljenih je bilo več strokovnih skupin, leta 1993 je bila zasnovana celo Mešana diplomatska komisija za ugotovitev in demarkacijo slovensko-hrvaške meje in končni sporazum o meji. Komisija je delovala do leta 1998, naslednje leto pa so sosedje mejna nasprotja skušali zgladiti s posredovanjem bivšega ameriškega obrambnega ministra Williama Perryja, ki pa ni obrodilo sadov.⁵⁰

⁴⁷ D. Türk, Temelji mednarodnega prava, str. 412-414.

⁴⁸ D. Türk, Temelji mednarodnega prava, str. 4n 14.

⁴⁹ Vlada Republike Slovenije, Informacija o končni razsodbi arbitražnega sodišča, ki je odločilo o meji med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško z dne 29. junija 2017.

⁵⁰ Vladno gradivo. URL:

http://www.vlada.si teme_in_projekti/arbitraza/zgodovina_resevanja_mejnega_spora/#c1662 [12.8.2018].

Konflikt med državama se je v tem času v mednarodnopravni doktrini klasificiral kot spor med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško glede določitve meje na kopnem (t.i. *delimitation dispute*) in glede določitve meje na morju (t.i. *maritime boundary dispute*). Več let trajajoča dvostranska pogajanja so vendarle privedla do rezultatov leta 2001, ko je Hrvaška dala pobudo za sklenitev t.i. Drnovšek-Račan sporazuma, s katerim bi državi zaključili pogajanja o meji. Slovenija je pobudo sprejela in 20. julija je bila parafirana Pogodba o državni meji, katere predmet je bila »določitev meje na morju in ugotovitev poteka meje na kopnem med pogodbenicama ter načela označevanja, vzdrževanja in obnavljanja državne meje.«⁵¹ S sporazumom bi državi prvič določili mejo na morju na način, ki bi Sloveniji zagotavljal suverenost nad približno 80 odstotkov površine Piranskega zaliva, s posebnim koridorjem, tudi neposredni teritorialni izhod na odprto morje. Kljub temu, da je bil sporazum parafiran, nikoli ni bil potrjen in tudi ne dokončno veljaven. Vzrok je bila zavrnitev sporazuma s strani hrvaške vlade, ki jo je v pismu septembra 2002 sporočila slovenskemu parlamentu, češ da ne more sprejeti parafirane pogodbe, ker bi se z njo odrekla svojemu ozemlju. Zanimivo je, da se je dogovoru odpovedala ravno tista država, ki je njegovo sklenitev prva predlagala.⁵²

V naslednjih letih sta se vladi večkrat dogovarjali tudi za reševanje spora s pomočjo tretje strani. Številne neuspele poskuse je konec julija leta 2009 prekinilo srečanje takratnih predsednikov vlad, Boruta Pahorja in Jadranke Kosor. Na gradu Trakošćan sta sprejela dogovor ob upoštevanju treh načel: ustrezna odprava hrvaških prejudicev glede meje, slovensko soglasje k nadaljevanju hrvaških pogajanj z EU, ki ga je Slovenija preklicala zaradi prejudicev in dogovor glede rešitve mejnega vprašanja. Posledično sta državi vendarle našli skupno točko in

⁵¹Pogodba med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško o skupni državni meji, člen 1. URL: http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/2010/Arbitrazni_sporazum/4.a_Sporazum_Drnov%C5%A1ek-Ra%C4%8Dan_-_parafiran.pdf [12.8.2018].

⁵² Povzeto po M. Pogačnik, Arbitražni sporazum, ustavnost in suverenost (2010), v: Dignitas, št. 45-46, str. 151

4. novembra 2009 sta v Stockholmu predsednika obeh vlad podpisala Arbitražni sporazum med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Hrvaške.⁵³

4.2 Arbitražni postopek med Slovenijo in Hrvaško

4.2.1 Potek arbitražnega postopka

Z arbitražnim sporazumom sta se stranki sporazumno odločili mejno problematiko predložiti *ad hoc* petčlanskemu arbitražnemu sodišču.⁵⁴ Sporazum je pričel veljati 29. novembra 2010, 25. maja naslednje leto sta ga obe državi, po določbi 102. člena UL OZN⁵⁵ registrirali pri Sekretariatu Organizacije združenih narodov. S sklenjenim sporazumom sta pogodbenici ustanovili arbitražno sodišče, ki je v skladu z določbo 3. člena sporazuma moralo določiti:

- (a) potek meje med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško na kopnem in morju;
- (b) stik Slovenije z odprtim morjem;
- (c) režim za uporabo ustreznih morskih območij.⁵⁶

Pri odločanju je moralo Arbitražno sodišče uporabiti poleg pravil in načel mednarodnega prava še načelo pravičnosti ter načelo dobrososedskih odnosov za dosego poštene in pravične odločitve, ter upoštevati vse ostale relevantne okoliščine.⁵⁷

Januarja 2012 sta državi stranki imenovali pet članov arbitražnega tribunala. Prve tri sta državi izbrali skupaj iz seznama kandidatov, ki ga je pripravila Evropska

⁵³ http://www.vlada.si teme_in_projekti/arbitraza/zgodovina_resevanja_mejnega_spora/#c1662 [12.8.2018].

⁵⁴ Povzeto po M. Škrk, Nekatera (mednarodno)pravna vprašanja v zvezi z ratifikacijo Arbitražnega sporazuma (2009), v: Pravna praksa, št. 45, str. 22.

⁵⁵ Prvi odstavek UL OZN določa: »Vsaka pogodba in vsak meddržavni dogovor, ki jih sklene katerikoli član Združenih narodov potem, ko ta Ustanovna listina začne veljati, naj se brž ko mogoče registrirajo v Sekretariatu in naj jih Sekretariat objavi.«

⁵⁶ Arbitražni sporazum med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Hrvaške, člen 3.

⁵⁷ Arbitražni sporazum med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Hrvaške, člen 4.

komisija, po enega člana je vsaka od njiju imenovala sama.⁵⁸ Tako je bil za predsednika arbitražnega sodišča določen sodnik Gilbert Guillaume, dva skupno imenovana člana sta postala sodnik Bruno Simma in profesor Vaughan Lowe. Hrvaška je za arbitra imenovala še Budislava Vukasa, Slovenija pa Jerneja Sekolca.⁵⁹ Arbitri odločajo samostojno in neodvisno, pri čemer nacionalni arbiter še dodatno skrbi, da se ustrezno obravnava vse bistvene argumente, predložene s strani stranke, ki ga je imenovala.⁶⁰

Pisni del postopka se je začel 11. februarja 2013. Državi sta arbitražnemu sodišču predložili memoranduma, v katerem sta predstavili in argumentirali svoja stališča glede poteka meje. Devet mesecev kasneje, 11. novembra 2013, pa sta sodišču predali še protimemoranduma, v katerem sta odgovorili na pravna in dejanska stališča druge strani. Istega meseca je Slovenija zaprosila še za možnost tretjega kroga pogajanj, tj. odgovor na protimemorandum, Hrvaška je tej možnosti nasprotovala. Na koncu je sodišče vendarle ugodilo slovenskemu zahtevku in državi sta si 26. marca 2014 izmenjali še odgovora na protimemoranduma. Med 2. in 13. junijem 2014 je na sedežu Stalnega arbitražnega sodišča, v Palači miru v Haagu, potekala še ustna obravnava mejne problematike.⁶¹

4.2.2 Odstop Hrvaške od sporazuma

Ko je postopek pred haaškim arbitražnim tribunalom ravno dobro stekel in je že izgledalo, da bo slovensko-hrvaški spor končno dočakal svoj konec, je izbruhnila prisluškovalna afera o razkrivanju informacij, povezanih z arbitražnim sodiščem. 22. julija 2015 sta srbski časnik Kurir in hrvaški časopis Večernji list objavila zapise in zvočne posnetke domnevnih telefonskih pogovorov slovenske agentke Simone Drenik in slovenskega arbitra pri sodišču, Jerneja Sekolca. Oba sta naslednji dan

⁵⁸ Arbitražni sporazum med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Hrvaške, člen 2.

⁵⁹ Vlada Republike Slovenije, Informacija o končni razsodbi arbitražnega sodišča, ki je odločilo o meji med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško z dne 29. junija 2017.

⁶⁰ http://www.vlada.si teme_in_projekti/arbitraza/zgodovina_resevanja_mejnega_spora/#c1662 [12.8.2018].

⁶¹ Vlada Republike Slovenije, Informacija o končni razsodbi arbitražnega sodišča, ki je odločilo o meji med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško z dne 29. junija 2017.

odstopila s svojih funkcij, pri čemer je arbitra zamenjal sodnik Rony Abraham, agentka pa je postala Mirjam Škrk. Po objavi prisluhov, iz katerih izhaja, da sta se slovenska predstavnika pogovarjala po tem, ko sta obe strani sodišču že predali vse svoje dokumente, je slovenska vlada njuno ravnanje obsodila a se kljub temu trudila storiti vse kar je lahko, da bi se arbitražni postopek lahko nadaljeval. Kljub temu je Hrvaška sprožila notranji postopek za enostransko prekinitev arbitražnega sporazuma in o tem 30. julija 2015 obvestila Slovenijo, dan pozneje pa arbitražno sodišče. Takrat je s svoje funkcije odstopil tudi hrvaški arbiter, zato je sodišče 25. septembra 2015 na njegovo mesto postavilo profesorja Nicolasa Michela iz Švice, na mesto slovenskega člana pa Norvežana, veleposlanika Rolfa Fiferja.⁶²

Slovenija je enostranski hrvaški odstop od mednarodno veljavnega sporazuma zavrnila z razlago, da ima arbitraža vsa pooblastila in dolžnost, da nadaljuje z delom, ta pa je državama sporočila, da bo, pred nadaljevanjem postopka ne temo »meja« preučila nastalo situacijo. 17. marca 2016 je v Haagu potekala ustna obravnava o predstavitvi lastnih stališč glede objavljenih prisluhov pri čemer se hrvaška vlada vabilu ni odzvala.⁶³

Arbitražno sodišče je odločitev sprejelo 30. junija 2016 in izdalo delno razsodbo⁶⁴, v kateri je odločilo, da se arbitražni postopek med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško nadaljuje. Odločitev tribunala je bila enotna: Slovenija je kršila določbe arbitražnega sporazuma, sporazum ostaja v veljavi, arbitražni postopek se nadaljuje, po posvetu s strankama sodišče odloči o nadaljnjih korakih in da si arbitražno sodišče pridržuje pravico odločiti o dokončni razporeditvi stroškov, in pravico Sloveniji naročiti plačati potrebno vsoto za pokritje dodatnih stroškov, nastalih zaradi podaljšanja postopka preko prvotno določenega urnika.⁶⁵

⁶² Vlada Republike Slovenije, Informacija o končni razsodbi arbitražnega sodišča, ki je odločilo o meji med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško z dne 29. junija 2017.

⁶³ Partial Award: Arbitration between Croatia and Slovenia to continue. URL: <https://pcacases.com/web/sendAttach/1785> [12.8.2018].

⁶⁴ Partial Award, 30.6.2016. URL: <https://pcacases.com/web/sendAttach/1787> [12.8.2018].

⁶⁵ Povzeto po Ilic M., Croatia v. Slovenia: The Defiled Proceeding (2017), Arbitration Law Review, vol. 9, str. 347.

4.3 Arbitražna razsodba, njeno priznanje in izvršitev

Arbitražno sodišče v Haagu je 29. junija 2017 izdalo končno arbitražno odločbo v arbitražnem postopku med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško glede vprašanja morske in kopenske meje med državama. Medtem, ko je Slovenija razsodbo široko sprejela, jo je Republika Hrvaška odločno zavrnila (in pri tem še danes vztraja), da zanjo razsodba sploh ne obstaja. Tako je sporazum še eden izmed dvostranskih dogovorov, ki jih je Hrvaška sklenila, ni pa jih spoštovala in izvršila oz. je to storila le v delu, ki ji je bil v interesu.⁶⁶

Neposredno po poročanju srbskih in hrvaških medijev o razkrivanju informacij je hrvaški Sabor ravnalje slovenskega arbitra in slovenske agentke pri sodišču ostro obsodil, arbitražni postopek pa označil za nepopravljivo kontaminiranega (okuženega), zaradi česar ga naj ne bi bilo dopustno nadaljevati.⁶⁷ A senat arbitrov je že opravil meritorno presojo in soglasno sprejel odločitev, da tajni pogovori niso povzročili nobene škode, nobene kontaminiranosti in tudi niso vplivali na nadaljnji postopek, še manj pa bili odločilni za samo presojo o meji. Poleg tega sta oba sodelujoča v incidentu nemudoma prenehala z opravljanjem funkcije, hrvaška vlada pa je bila povabljen na ustno soočenje s slovenko stranjo a se vabilu ni odzvala.⁶⁸

Temeljno vprašanje, ki se zdaj postavlja vse od izdaje arbitražne razsodbe je, kaj se bo zgodilo, v kolikor Hrvaška arbitraže ne bo spoštovala. Drugi odstavek 7. člena Arbitražnega sporazuma določa, da je razsodba arbitražnega sodišča za pogodbenici »zavezujoča in pomeni dokončno rešitev spora.«⁶⁹ Enostransko početje Hrvaške tako pomeni kršitev mednarodne pogodbe in s tem tudi kršitev

⁶⁶ http://www.vlada.si teme_in_projekti/arbitraza/zgodovina_resevanja_mejnega_spora/#c1662 [12.8.2018].

⁶⁷ Partial Award: Arbitration between Croatia and Slovenia to continue. URL: <https://pcacases.com/web/sendAttach/1785> [12.8.2018].

⁶⁸ Partial Award: Arbitration between Croatia and Slovenia to continue. URL: <https://pcacases.com/web/sendAttach/1785> [12.8.2018].

⁶⁹ Arbitražno sporazum med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Hrvaške, člen 7, odstavek 2.

Dunajske konvencije o pravu mednarodnih pogodb (DKPMP) v členu 26 (*Pacta sunt servanda*), ki določa: »*Vsaka veljavna mednarodna pogodba zavezuje pogodbenice in te jo morajo izvajati v dobri veri.*«⁷⁰ Početje hrvaškega Sabora je torej v popolnem neskladju z veljavnim mednarodnim pravom, ki pravice do enostranskega odstopa od pogodbe sploh ne pozna. To je stališče, na katerega se po razglasitvi razsodbe opira Slovenija.

Na drugi strani tudi Hrvaška svojo odločitev o prekinitvi sporazuma argumentira s sklicevanjem na Dunajsko konvencijo, ki v prvem odstavku 60. člena določa, da: »*bistvena kršitev dvostranske mednarodne pogodbe ene pogodbenice daje drugi pogodbenici pravico, da se na to kršitev sklicuje kot na razlog za prenehanje veljavnosti ali začasno prenehanje uporabe mednarodne pogodbe v celoti ali deloma.*«⁷¹ Hrvaška torej svoje početje opravičuje s sklicevanjem na pomembno kršitev dvostranskega dogovora s slovenske strani, kot vzrok za prenehanje veljavnosti tega dogovora.

Na podlagi navedenih argumentov je arbitražno sodišče izdalo delno razsodbo, v kateri se je strinjalo, da je bilo delo Drenikove in Sekolca v nasprotju z mednarodnim pravom, hkrati pa potrdilo svojo pristojnost in soglasno odločilo, da arbitražni sporazum ostaja v veljavi. Sodišče je presojalo po logiki, da se prvi odstavek 60. člena DKPMP lahko uporabi kot podlaga za prenehanje veljavnosti mednarodne pogodbe samo, če gre za bistveno kršitev, ki vpliva na predmet in naravo pogodbe. Sodišče je temeljito pregledalo še oba dokumenta, sprejeta v navzočnosti Sekolca in ugotovilo, da ne vsebujeta nobenih argumentov ali dejstev, ki ne bi bili strankama že znani. V tej zvezi je arbitražni terminal ugotovil, da ni nobenega razloga, da bi bil postopek reševanja večletnega mejnega spora preklican.⁷²

⁷⁰ Dunajska konvencija o pravu mednarodnih pogodb, Uradni list RS - Mednarodne pogodbe, št. 13(087)/2011, Ljubljana, 2011, člen 26.

⁷¹ Dunajska konvencija o pravu mednarodnih pogodb, Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 13(087)/2011, Ljubljana, 2011, člen 60, odstavek 1.

⁷² Partial Award: Arbitration between Croatia and Slovenia to continue. URL: <https://pcacases.com/web/sendAttach/1785> [12.8.2018].

Arbitražni postopek se je zato nadaljeval in končal z izdajo Arbitražne odločbe. V tej je arbitražno sodišče določilo tudi šestmesečni rok v katerem bi morali državi začeti izvajati implementacijo arbitražne razsodbe. Rok se je iztekel 29. decembra 2017, državi pa sta še vedno na začetku, le da je med njima zdaj nastal še drugi spor, spor glede implementacije razsodbe arbitražnega sodišča in razlagi 60. člena DKPMP. Po poročanju raznih medijev v zadnjih nekaj mesecih je Slovenija trdno odločena in pripravljena arbitražno odločbo izvršiti na ozemlju in vodah, ki so pod njenim nadzorom. Za aktivacijo Hrvaške je julija letos zoper njo vložila tožbo in s tem sprožila sodni postopek pred Meddržavnim sodiščem v Haagu. Tožba je usmerjena v ugotavljanje kršitev pravnega reda EU. Slovenska vlada jo utemeljuje s pravili mednarodnega prava, v skladu s katerimi Arbitražna odločba v celoti obstaja, saj je veljavna po mednarodnem pravu. Tožbo je uprla na 259. člen Pogodbe o delovanju Evropske unije⁷³, v skladu s katerim lahko država članica zoper sopogodbenico sproži postopek pred Sodiščem Evropske unije, v kolikor zadnja ni izpolnila svoje obveznosti. Na drugi strani pa je stališče Hrvaške ravno tako trdno podkovo in utemeljeno s pravili mednarodnega prava. Kdaj bo izrečena Arbitražna odločba dosledno upoštevana pri naših sosedih, ostaja še naprej odprto vprašanje.

⁷³ Pogodba o delovanju Evropske unije, Uradni list C 326, 26/10/2012, str. 0001 – 0390, člen 259, odstavek 1.

5. ZAKLJUČEK

V diplomskem delu potrjujem, da je meddržavna arbitraža učinkovit način reševanja sporov med državami in drugimi subjekti mednarodnega prava. V poštev prihaja predvsem v primerih, ko stranki sami z dvostranskimi pogajanjmi ne zmoreta najti skupne rešitve in nočeta medsebojnih odnosov krhati še s sprožitvijo sodnih postopkov.

Gre za zasebno izvensodno sredstvo miroljubnega reševanja sporov, pri katerem je v ospredju avtonomija strank. Uporaba arbitraže je namreč v celoti odvisna od soglasne volje strank, same pa tudi imenujejo arbitre, izberejo materialno pravo, določajo potek postopka in odločajo ali se bo ta izvedel v okviru *ad hoc* arbitraže, ki se oblikuje za vsak primer posebej ali pa v okviru institucionalne arbitraže, kot je Stalno arbitražno sodišče v Haagu. Običajno je arbitražni postopek tudi hitrejši in se praviloma konča že na prvi stopnji.

Postopek arbitraže izvajajo arbitri, ki jih stranke izmed uglednih pravnih strokovnjakov izberejo same. Delo opravljajo nepristransko, svojo odločitev pa sprejmejo z izdajo arbitražne razsodbe, ki je za stranki zavezujoča in dokončna. Odločitev arbitražnega tribunala zavezuje stranki od sklenitve arbitražnega sporazuma naprej, njeno neupoštevanje pa po mednarodnem pravu žal ni sankcionirano.

V diplomskem delu je razvidno, da je sklenitev Arbitražnega sporazuma med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško dal evropski skupnosti in obema državam upanje, da bo dve desetletji trajajoč spor naposled le razrešen. Državi sta se po dolgotrajnih neuspešnih pogajanjih leta 2009 na pobudo Hrvaške, odločili predložiti zloglasni mejni spor neodvisnemu in nepristranskemu *ad hoc* arbitražnemu tribunalu, ki je zasedal v Haagu. Postopek je tekel uspešno, dokler ni leta 2015 izbruhnila Drenik-Sekolec prisluškovalna afera, v kateri so se v slabi luči prikazali slovenski predstavniki pri sodišču. Šlo je za objavo prisluhov pogovorov med slovenskim članom tribunala in slovensko agentko v arbitraži. Ta dogodek je povzročil, da je Hrvaška enostransko odstopila od sporazuma in s tem

kršila temeljno načelo Dunajske konvencije o pravu mednarodnih pogodb, *pacta sunt servanda*. Od takrat naprej Hrvaška vztraja, da zanjo razsodba o mejnem sporu ne obstaja, saj je bila izdana v postopku, ki je bil nepopravljivo kontaminiran. Nasprotno Slovenija razsodbo široko priznava in jo je odločena izvršiti, tudi brez hrvaškega sodelovanja. Zoper Hrvaško je z vložitvijo tožbe že sprožila pravdo pred Meddržavnim sodiščem v Haagu, hrvaška vlada bo najverjetneje tudi tam branila stališče, da s svojim nesprejemanjem in neizvrševanjem razsodbe ne krši prava EU.

Dve desetletji in pol kasneje med sosednjima državama ni samo spor o določitvi meje na kopnem in morju, ampak tudi spor o implementaciji arbitražne razsodbe, državna meja pa tako še vedno ni določena. Na osnovi nacionalnega in mednarodnega prava v nalogi ugotavljam, da je Hrvaška z arbitražo pridobila več kot je pričakovala. Ostaja pa odprto vprašanje zakaj Hrvaška ponujene možnosti ne sprejema. Menim, da bi spoštovanje mednarodnega prava morali razumeti kot pomembno vrednoto celotne družbe. Prepričana sem, da bi to vodilo v lažje in hitrejše reševanje nastalih nesoglasij in dvignilo pomen mednarodnega prava na tisti nivo in ugled, kot si ga zasluži.

6. BIBLIOGRAFIJA

Ilic Matko, Croatia v. Slovenia: The Defiled Proceedings, Arbitration Law Review, vol. 9, str. 347, 2017.

URL:

<https://elibrary.law.psu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1208&context=arbitrationlawreview> (13.8.2018)

Leone N. Fozia, Uti Possidetis Iuris, Oxford Bibliographies Online: International Law, Oxford University Press, 2012.

URL:

<http://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199796953/obo-9780199796953-0065.xml> (12.8.2018)

Merrills, J.,G., International Dispute Settlement, Fifth edition, Cambridge University Press, United States, New York, 2011.

URL:

<https://books.google.si/books?id=BB4C3U1AslQC&printsec=frontcover&hl=sl#v=onepage&q&f=false> (9.6.2018)

Redfern Alan, Hunter Martin, Law and Practice of International Commercial Arbitration, 4. izdaja, Sweet and Maxwell, London, 2004.

URL:

https://books.google.si/books?id=9mBqDaSB-ZwC&pg=PR50&hl=sl&source=gbs_toc_r&cad=3#v=onepage&q=recognition&f=false (9.8.2018)

Pogačnik Miha, Arbitražni sporazum, ustavnost in suverenost,, Dignitas, št. 45-46, 2010, str. 151.

Pogačnik Miha, Petrič Ernest, Izbrane teme mednarodnega prava, 1. izdaja, Evropska pravna fakulteta, Nova Gorica, 2010.

Priznanje tuje arbitražne odločbe - obstoj arbitražnega sporazuma, Pravna praksa, št. 15, 2010, str. 25-28.

Sancin Vasilka, Začetek veljavnosti Arbitražnega sporazuma, Pravna praksa, št. 24-25, 2010, str. 18.

Shaw, N., Malcolm, International law, Sixth edition, Cambridge University Press, Cambridge, 2008.

URL:

<http://jpkc.fudan.edu.cn/picture/article/460/05/56/944404884db8857880997b8500b1/694d8cb6-b013-42a3-837a-2298e170ed58.pdf> (9.6.2018)

Škrk Mirjam, Nekatera (mednarodno)pravna vprašanja v zvezi z ratifikacijo Arbitražnega sporazuma, Pravna praksa, št. 45, 2009, str. 22.

Türk Danilo, Temelji mednarodnega prava, Zbirka Pravna obzorja ; 33, GV Založba, Ljubljana, 2007.

Ude Lojze, Arbitražno pravo, GV Založba, Ljubljana, 2004.

UNCITRAL Arbitration Rules, English, Publishing and Library Section, United Nations, New York 2014.

URL:

[http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/arb-rules-2013/UNCITRALGoogle Chrome.Ink-Arbitration-Rules-2013-e.pdf](http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/arb-rules-2013/UNCITRALGoogle%20Chrome.Ink-Arbitration-Rules-2013-e.pdf) (9.6.2018)

Zgonec-Rožej Miša, Arbitražna kot sredstvo za reševanje mejnih in delimitacijskih sporov med državami, v: Zbornik znanstvenih razprav, letn. 63, str. 527 – 556, 2003.

Zupančič Mihael, Poravnave mednarodnih sporov, Pravna praksa, št. 3, 2003, str. 27-31.

7. DRUGI VIRI

Dunajska konvencija o pravu mednarodnih pogodb, Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 13(087)/2011, Ljubljana, 2011.

Pogodba med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško o skupni državni meji.

URL:

http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/2010/Arbitrazni_sporazum/4.a_Sporazum_Drnov%C5%A1ek-Ra%C4%8Dan_-_parafiran.pdf (12.8.2018)

Pogodba o delovanju Evropske unije, , Uradni list C 326, 26/10/2012, str. 0001 – 0390.

The Hague Convention of 1907 for Pacific Settlement of International Disputes.

URL:

<https://pca-cpa.org/wp-content/uploads/sites/175/2016/01/1907-Convention-for-the-Pacific-Settlement-of-International-Disputes.pdf> (9.6.2018).

Temeljna ustavna listina o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, Uradni list RS, št. 1/91-I in 19/91 – popr., Ljubljana 1991.

Vlada Republike Slovenije, Informacija o končni razsodbi arbitražnega sodišča, ki je odločilo o meji med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško z dne 29. junija, Ljubljana, 2017.

URL:

http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/2010/Arbitrazni_sporazum/Arbitraza_-_vladno_gradivo.pdf (9.6.2018)

Vladno gradivo. URL:

http://www.vlada.si teme_in_projekti/arbitraza/zgodovina_resevanja_mejnega_spora/#c1662 (12.8.2018).

8. PRILOGE

Priloga 1: Arbitražni sporazum med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Hrvatske